

Marjan MALEŠIČ

»Razvoj obramboslovne misli«

Katedra za obramboslovje in Obramboslovni raziskovalni center sta v decembru 1995 ob svoji 20-letnici oziroma 10-letnici organizirala posvet o razvoju obramboslovne misli v svetu in v Sloveniji. Na posvetu, ki je bil del obeležitve obeh jubilejev je z referati sodelovalo osem domačih in dva tuja znanstvenika in strokovnjaka, v razpravo pa so se aktivno vključevali tudi drugi udeleženci posveta.

Poleg želje po dostojni obeležitvi omenjenih jubilejev je bil namen posveta samopresoja obramboslovja kot znanstvene discipline, torej ne toliko pogled navzven, v okolje, ki je običajno predmet našega preučevanja, temveč ponotranjena presoja znanstvenoraziskovalne in pedagoške dejavnosti ter primerjava le-te z mednarodnimi izkušnjami in trendi. Izid posveta predstavlja oplemenitenje obramboslovja kot znanstvene vede in priložnost za njegovo tehtnejše poseganje v okolje nacionalne in mednarodne varnosti.

Tematski okvir, ki je bil podlaga za pravo prispevkov predstavljenih na posvetu lahko strnemo v naslednjih točkah:

- organiziranost raziskovalne in pedagoške dejavnosti na področju miru, varnosti in konflikta ter struktura obramboslovne znanstvene skupnosti v Sloveniji, v drugih državah in na ravni mednarodne skupnosti (akademske, vladne in zasebne raziskovalne in pedagoške institucije, organizacije, društva, skupine pritiska, »lobiji«, ipd.),

- (re)definiranje predmeta preučevanja ob prelomu tisočletja,

- kritična presoja metod dela,
- evalvacija načel znanstvenega dela na raziskovalnem področju,

- kriteriji kakovosti izobraževanja civilnih in vojaških obrambnih strokovnjakov,
- odnos teorije do ideologije, družbenih norm in vrednot, politične prakse in varnostne prakse,

- problemi empiričnega raziskovanja (odnos teorija-empirija, objektivnost, verodostojnost, preverljivost in preglednost),

- problem horizontalne znanstvene produkcije,

- interdisciplinarnost obramboslovja (razmerje med zaželenostjo in obvladljivostjo, posebej na individualni ravni).

V nadaljevanju zapisa pogledimo, kako so se na posvetu znanstveniki in strokovnjaki odzivali na tako oblikovani stimulus.

Po mnenju avtorja zapisa je opustitev besedne zveze »SLO in DS« in sprejem izraza »obramboslovje« kmalu po uvedbi študija na tedanji FSPN ključna točka v razvoju Katedre kot institucije in obramboslovja kot vede in še zdaleč nima zgolj simbolnega pomena. Je plod spoznanja, da je tedaj aktualni sistem obrambe in varnosti lahko edino predmet preučevanja in da ga ne gre enačiti z znanstveno disciplino, ki ga preučuje. Na tej razvojni točki dejavnost Katedre in njenih članov izrazito prehaja v definiranje svojega predmeta preučevanja, v iskanje in oblikovanje ustreznih metod dela, v spoštovanje norm in načel znanstvenega delovanja in pravil akademskega življenja ter v izgradnjo relativno avtonomnega položaja v odnosu do političnih in državnih institucij, kar vse so konstitutivne prvine obramboslovja kot vede.

Izr. prof. dr. Anton Grizold meni, da obramboslovje kot družbena znanost interdisciplinarno preučuje vojaško-obrambne, politološke, sociološke, ekonomske, mednarodne, informacijske in druge sestavine pojavov varnosti, obrambe, vojsstva in miru na ravni posamezne države ter celotne mednarodne skupnosti. To je *predmet preučevanja* obramboslovne vede. Od konca druge svetovne vojne do 80-tih let sta preučevanje varnostne problematike zaznamovali dve teoretični šoli – realistična, ki je razumela varnost kot cilj, moč države pa kot instrument za doseg tega cilja in idealistična, ki je utemeljevala varnost predvsem kot posledico: trajajoči mir v mednarodni skupnosti naj bi zagotovil varnost vsem državam. Oba pogleda sta varnost zožila – realistični na problem moči, idealistični na problem miru – ter s tem utrdila pojmovanje, da je varnost predvsem vojaško-politični fenomen. Izraz takšnih pogledov so tudi obstoječe nacionalne in mednarodne varnostne strukture. Grizold meni, da je bilo obramboslovje na začetku svoje razvojne poti

utemeljeno predvsem na institucionalnem pristopu in je preučevalo en segment sodobne varnostne problematike, t.j. obrambo kot funkcijo in strukturo sodobne države. Postopoma pa je svoj predmet preučevanja prek različnih nacionalnih in mednarodnih raziskovalnih projektov razširilo od obrambne na kompleksno problematiko nacionalne in mednarodne varnosti. S tem pa se obramboslovje konstituira kot ekvivalent znanostim, ki proučujejo kompleksni pojav varnosti v razvitih državah.

Prof. dr. Anton Žabkar in prof. dr. Martin Shaw sta razmišljala o predmetu preučevanja ob koncu tisočletja, saj se pojavljajo novi varnostni izzivi, ki jih obramboslovje mora razčleniti in ovrednotiti. Žabkar je začel z ugotovitvijo, da je ena od posledic dezintegracije globalnega bipolarnega strateškega ravnotežja pojav in širjenje »konfliktov nizke intenzivnosti« (low-intensity conflicts). Splošni trendi pojava in širjenja konfliktov nizke intenzivnosti so: (1) prevlada znotrajdržavnih konfliktov kot posledica krize nacionalnih držav, (2) zmanjševanje stopnje nasilja, (3) internacionalizacija konfliktov (OZN, OVSE, NATO, EU), (4) časovna razvlečenost konfliktov, (5) zemljepisna osredotočenost konfliktov (»svetovni pravokotnik konfliktov« je »mati vojne«, (6) prevlada nezahtevnih tehnologij vojskovanja, (7) prodiranje konfliktov v Evropo. Ena od implikacij novih trendov v razvoju konflikta bodo tudi nove naloge, struktura, organizacija in doktrina oboroženih sil, nove tehnologije t.i. nesmrtonosnega orožja (non-lethal weaponry) in nov koncept »vojskovanja ničelne smrti« (zero-death warfare).

Shaw je v izhodišču svojega prispevka predpostavil, da je bil pomen varnosti ob koncu dvajsetega stoletja podvržen dvojni transformaciji. Bolj očitna sprememba je ekspanzija vprašanj, ki vstopajo v varnostni diskurz, medtem ko so njega zanimali ljudje in institucije, ki jim varnost »pripada«, t.j. nosilci pravice do varnosti (holders of rights to security).

V času hladne vojne je bila varnost praktično sinonim za vojaško varnost. Varnostne študije so se osredotočale na vojaško ravnotežje med Vzhodom in Zahodom. Od leta 1989 dalje pa varnostne študije

vključujejo tudi vprašanja, ki so bila v preteklosti marginalna – ekološki problemi, migracije, človekove pravice, pravice manjšin ipd.

Takšna sprememba je bila povod za bolj temeljito prevetritev prejšnjih varnostnih konceptov, v katerih so varnostne študije domnevale, da varnost zadeva državo in da je »nacionalna varnost« identična z varnostjo države. Razprava je bila osredotočena na odnose med »nacionalno« in »mednarodno« varnostjo, t.j. med varnostjo ene države in varnostjo sistema držav kot celote.

V devetdesetih letih je bilo tovrstno enačenje varnosti z državnimi interesi izzvano. Tudi zagovorniki tradicionalnega državnega koncepta so bili prisiljeni priznati, da je teoretično gledano, varnost posameznika različna od varnosti države, in da, kot pravi B. Buzan, država lahko pogosto prej ogroža varnost posameznika kot pa jo zagotavlja. Nekateri, kot na primer K. Booth, pa so šli še dlje in zagovarjali idejo, da varnost pripada posamezniku, prej kot državi.

Socialni teoretiki trdijo, da je varnost splošen problem posameznika v sodobnih družbenih razmerah. Medtem ko je sodobna družba odpravila nekatere nevarnosti znane iz preteklosti, je hkrati ustvarila nove. Zapleteni družbeni sistemi, ki so podstat sodobnega življenja prinašajo s sabo nove nevarnosti. S tega vidika so vojna in nesreče v naravnem okolju zgolj eno od mnogih varnostnih vprašanj sodobnih družb.

Nov pristop k varnosti, ki je utemeljen na posamezniku in družbi, manj pa na državi se zlagoma umešča v mednarodne varnostne študije. Waever je na primer predlagal koncept »družbene varnosti« (societal security), v katerem ima varnost družbe prednost pred varnostjo države. Waeverjeva težava pa je, da opredeli družbo preozko, zgolj v smislu etničnosti in religioznosti. Po mnenju Shawa je njegova napaka v tem, da je zanj pomembna varnost diskretnih družb in v domnevi, da lahko »družbo« vedno definiramo kot različno od drugih družb. V povečano fluidni svetovni ureditvi je težko definirati takšne diskretne družbe. V nekaterih primerih, kot je na primer Slovenija, lahko identificiramo družbo (national society) v

veliki meri utemeljeno na etnični homogenosti, medtem ko v drugih primerih, recimo v Bosni in Hercegovini, to ni mogoče. V slednjem primeru je identificiranje varnosti z etnično-definirano »družbo« pravzaprav legitimiziralo skrbi Srbov in Hrvatov, ki so bile izgovor za povzročanje genocida in ki so imele prioriteto pred varnostjo žrtev genocida.

Varnost nič bolj ne pripada narodom ali etnično-definiranim »družbam« kot pripada državam. Varnost dejansko zadeva posameznika v vseh zapletenosti in različnih družbenih razmerjih, v katere je vpleten. Čeprav je v Bosni in Hercegovini legitimno upoštevati varnost Srbov, Hrvatov in (najbolj ogroženih) Muslimanov kot nacionalnih skupin, nobena od njih ne predstavlja diskretne »družbe«. Nasprotno, bile so in še so del širšega multietničnega družbenega konteksta. Znotraj tega konteksta je varnost posameznika, družine, multietničnih lokalnih skupnosti in žensk, ki jim grozijo bombradiranje, genocid, posiljevanje in etnično čiščenje, bolj pomembno kot pogosto mitično slicevanje na »narod«.

Shaw sklene, da bodo morale varnostne študije inkorporirati to pluralistično, nenacionalistično kot tudi ne-državno definicijo varnosti, če želijo ohraniti svojo relevantnost v novih razmerah Evrope in sveta v enaindvajsetem stoletju.

Metode dela so bile zaradi interdisciplinarnosti obramboslovja prenesene iz drugih znanstvenih disciplin, seveda pa to obramboslovju še vi dalo znanstvene legitimacije. Potrebno je bilo razviti lastno teorijo kot podlago za uporabo metod (usmerjevalna vloga teorije) in lastno znanstveno paradigmo kot posledico generalizacije večletnega iskanja resnice. Obramboslovje je utemeljeno predvsem na družboslovju, kar mu je omogočalo črpati teoretična, metodološka in empirična spoznanja iz tedaj že bolj ali manj uveljavljenih družbenih ved, kot so sociologija, politične vede in komunikologija, pa tudi psihologija, politična ekonomija in zgodovina.

Grizold omeni, da obramboslovje poleg splošnih družboslovnih raziskovalnih metod uporablja tudi nekatere metode iz nedružboslovnih znanosti, na primer, uporaba teorije iger in simulacije dogod-

kov, odnosov, procesov, ali pa metoda zgodovine dogodka in drugo, čeprav obramboslovje vseh doslej ni zmoglo posebej razvijati. To še posebej velja za simulacijo družbenih vlog, vojaških konfliktov in mednarodnih odnosov.

Posvet je zgolj bežno in še enkrat v luči obramboslovne vede presodil in afirmiral Mertonova načela znanstvenega delovanja, med katerimi omenimo **univerzalizem in objektivnost, ki pomeni, da mora biti obramboslovje odprto, segajoče prek nacionalnih ali državnih okvirov in preverljivo; organizirani skepticizem, ki pomeni sposobnost dvomiti v vse mogoče resnice – ideološke, državne, nacionalne, pa tudi znanstvene; družbenost, ki pomeni, da si obramboslovja kot vede ni mogoče lastiti, da je last vseh; nesebičnost, ki pomeni, da obramboslovje ne more biti samo sebi namen, ampak se mora odzivati na izzive iz okolja.**

Razčlenbo položaja znanosti v družbi je doc. dr. Franc Mali začel s premiso, da čas moderne zahteva preseganje ekskluzivističnih modelov družbene regulacije in avtonomije sistema znanosti. Tega se pri nas ne zavedamo v celoti, saj prevladujeta dva modela pojasnjevanja razmerja med znanostjo in družbo, in sicer avtonomistični in instrumentalistični model. Poenostavljeno bi lahko rekli, da prvi model zanemarja kriterij družbene relevantnosti, medtem ko drugi vidi vlogo znanosti zgolj v podrejanju zunanjim, bodisi ekonomskim bodisi političnim interesom in potrebam.

Na temelju izhodišne premise Mali dokazuje, da v novih načinih produkcije znanstvenega vedenja, ki jih zaznamujejo aplikabilnost, kognitivna interdisciplinarnost, organizacijska in institucionalna heterarhičnost ter meta-teoretska samorefleksija, takšni izključujoči modeli pojasnjevanja razmerja med družbo in znanostjo in od tod izpeljana načela praktičnega vodenja znanstvene politike predstavljajo prej kot ne anahronizem. Predvsem pa omenjena modela ne moreta najti svoje potrditve v najnovejših teoretskih refleksijah o (samo)regulaciji sistema znanstvenega vedenja.

Mali v svojem prispevku zagovarja pomen sodobnih epistemoloških konceptov pojma resnice kot simbolnega komuni-

kacijskega medija družbeno izdiferencirane sistema znanosti; opozori, da na ravni kognitivne strukture in modelov razvoja vseh (predvsem pa inter- in intradisciplinarno orientiranih) znanstvenih ved (raziskovalnih področij) tako razumljeni koncept medija resnice spodbuja vedno nove pomisleke o metodoloških kriterijih preverljivosti empiričnih (izkusnih) znanstvenih teorij; in izpostavi vlogo t.i. kritično racionalističnih postopkov (metodoloških korakov) pri določanju kriterijev objektivnosti znanstvenih spoznanj.

Mali sklene, da kolikor neka znanstvena veda morda iz perspektive »vsakdanjih« oblik raziskovalnega dela celo dopušča razlago, da velja anarhistična maksima »vse gre« (anything goes), pa ravno analiza njenih sistemskih struktur, ki se posredno ali neposredno izvajajo na simbolni komunikacijski medij resnice, pokaže na njeno racionalnost in objektivnost. Brez te racionalne osnove znanstvenega vedenja, še posebej v polju interdisciplinarnega razvoja, kamor je treba glede na stopnjo zrelosti njenega kognitivnega razvoja in potencialov njene družbene uporabnosti šteti tudi obramboslovno vedo, bi bili sintagmi podružbljanje znanosti in poznanstvenje družbe pojma s prazno vsebino.

Na tej točki lahko razčlenimo razmerje obramboslovja do okolja, ki ga obkroža, se pravi, predvsem do političnih in državnih institucij, ki se v delu svoje dejavnosti ukvarjajo z istimi vprašanji kot obramboslovje. Z drugimi besedami, predmeta njihovega delovanja oziroma preučevanja se vsaj delno prekrivata. Kljub drugačnim pogledom v delu znanstvene skupnosti, posebej tistim pogledom, ki poudarjajo vrednotno prekrivanje znanstvenika kot posameznika in programa politične stranke, se zavzemamo za apolitičnost obramboslovja. Vendar ne za apolitičnost v smislu zapiranja vase, v smislu delovanja pod »steklenim zvonom«, ampak v smislu spoštovanja norm in načel znanstvenega ustvarjanja, zavračanja favoriziranja ene politične opcije na račun drugih oziroma odprtosti za vse, ki so pripravljene spoštovati akademski habitus in avtonomijo obramboslovja. Ta odprtost še posebej velja za državne institucije, ki uporabljajo dosežke pedagoškega, raziskovalnega in publicističnega dela, hkrati pa opuščajo

misel na apologetsko vlogo obramboslovja v zvezi z njihovo dejavnostjo.¹ S takšno držo želi obramboslovje prispevati k preseganju ostrega političnega rivalstva na obrambnem področju, rivalstva, tako pogubnega za stanje nacionalne varnosti.

Pomeni, da obramboslovje kljub pripravljenosti za sodelovanje s politično državo, ostaja del civilne družbe, čeravno se zdi, da je ta šibka in nedejavna. Velik del pripadnikov civilne družbe, tako močne in vplivne v času osamosvajanja Slovenije in prehoda na pluralni politični sistem, je prestopil v državo, ki se silovito krepi. Zdi se, da mimo države ni moč narediti ničesar, zato tudi razmerje med politiko in znanostjo postaja kakovostno drugačno. Če smo bili pred nedavnim, tudi na Katedri za obramboslovje, v strahu pred političnimi pritiski in posegi, se je danes bati, da se znanstveniki pretirano spogledujemo s politiko (državo) in skušamo prek participacije pri oblasti vplivati na tok varnostnega, političnega in družbenega dogajanja nasploh.

V tem kontekstu je dr. Andrej Anžič z Visoke šole za notranje zadeve razmišljal o sprejemljivosti obramboslovnega vedenja za kreatorje varnostne politike v ožjem smislu, torej tiste, ki se nanaša na področje policije in varnostnih služb. Pravi, da imamo v Sloveniji na tem področju opraviti z amaterizmom, nestrokovnostjo in ozkimi strankarskimi interesi, na eni strani in z nepripravljenostjo dela stroke za sodelovanje na drugi strani. Priča smo tudi prepletu različnih političnih in strokovnih interesov in nekritičnemu kopiranju tujih vzorcev. Strokovnjaki so sicer vključeni v procese političnega odločanja, vendar je njihova vloga zreducirana na reševanje obrobni vprašanj.

V nadaljevanju si pogledimo, kako je

¹ Zanimivo izkušnjo je na posvetu predstavil prof. dr. Anton Bebler. V dveh različnih obdobjih (sredi osemdesetih let v nekdanji socialistični Jugoslaviji oziroma v začetku devetdesetih v samostojni Sloveniji) je dal pobudo za pripravo mednarodne znanstvene konference dvema različnima ministroma za obrambo (tedanjemu jugoslovanskemu oziroma tedanjemu slovenskemu obrambnemu ministru). Oba sta predlog zavrnila in začuda je bila tudi argumentacija obeh zelo podobna.

posvet ovrednotil nekatere aktualne probleme razvoja obramboslovne vede. Odločitev za *empirično raziskovanje*, ki je imela za posledico ustanovitev Obramboslovnega raziskovalnega centra je tudi zelo vidna v razvoju obramboslovja kot vede. Ie obrat od relativno šibkih teoretičnih predpostavk k empiričnemu preučevanju varnostno-obrambne stvarnosti je pripomogel k legitimiranju nove znanosti. Obramboslovna teorija je s tem vzpostavila svoj dvom v resnice tedanje varnostno-obrambne politike. Empirični izsledki so imeli silen povraten vpliv na razvoj obramboslovne teorije, hkrati pa so raziskovalce usmerjali na nova vprašanja, ki so sčasoma izkazala potrebo po sodelovanju v mednarodnih raziskovalnih projektih.

Doc. dr. Ljubica Jelušič meni, da je tudi raziskovalno delo pripomoglo k definiranju predmeta preučevanja obramboslovja in k priznavanju njegove relativne samostojnosti in matičnosti za določene teme s strani drugih znanosti. Pregled raziskovalnih projektov, ki smo jih izvedli ali pa jih še izvajamo bi pokazal zelo širok spekter področij, od raziskav nacionalne varnosti, civilno-vojaških razmerij, vloge množičnih medijev v vojni, konverzije vojaštva in vojaške industrije do vojaškega poklica.

Področje raziskovalnega dela med drugim pokaže, da obramboslovje v določenem smislu nadomešča vojaške znanosti, ki se v Sloveniji zaradi spleta različnih okoliščin niso razvile – še obramboslovje se je komaj obdržalo, s tem ko je nenehno poudarjalo svoj civilni in akademski izvor. To pa obramboslovja ni oviralo pri vključevanju v mednarodne raziskovalne tokove, saj je lahko ponudilo teoretična znanja, preverljive empirične podatke, in relativno trdno finančno osnovo. Med pomembnimi mednarodnimi projekti, v katere se vključuje obramboslovje je Jelušičeva omenila projekt iz PHARE programa Evropske unije (EU) »Varnost in demokracija v novi Evropi«; projekt COST programa EU »Konverzija vojaštva«; projekta znotraj ERGOMAS (European Research Group on Military and Society), in sicer »Vojaški poklic« in »Spreminjanje družbenih vrednot in stališč do varnosti, miru in vojne«; projekta, ki sta plod dvostranskega sodelovanja ORC s švedskim partnerjem, in sicer »Vloga množičnih medijev v srbsko-hrva-

škem konfliktu« in »Propaganda v vojni«. Jelušičeva meni, da bo v bodoče poleg sodelovanja v projektih, ki jih sponzorira NATO, za nas zanimivo prav dvostransko sodelovanje s sorodnimi inštituti in centri v drugih državah.

Pedagoška dejavnost, ki je bila v času razpadanja nekdanje skupne države v krizi se je že v prvem letu samostojne slovenske države reafirmirala. Katedra za obramboslovje se že nekaj let ubada s približno trikrat večjim številom aplikantov za študij, kot jih lahko sprejme. Letna vpisna kvota je omejena na štirideset študentov, kar je glede na selektivnost študija in glede na potrebe sistema nacionalne varnosti, še posebej obrambnega sistema, premalo. Tudi habilitacijska slika obramboslovja, ki je bila v omenjenem času neugodna je danes bistveno ugodnejša.

Posledično je treba opraviti tudi premislek o *organiziranosti obramboslovja in njegovem položaju na Fakulteti za družbene vede*. Položaj obramboslovja znotraj Fakultete za družbene vede trenutno ne ustreza v celoti njegovim razvojnim potrebam in relativno visokim pričakovanjem uporabnikov storitev – pred kratkim je bil, na primer, podpisan Sporazum o sodelovanju med FDV in MORS, ki se v veliki meri nanaša na pedagoško in raziskovalno dejavnost obramboslovja.

Polk. Milan Gorjanc, direktor Centra vojaških šol pri MORS, je v omenjenem Sporazumu kot prioriteto videl *izobraževanje kandidatov za častnike Slovenske vojske*. Program vojaškostrokovno usmerjenega študija obramboslovja na FDV naj bi zagotovil potrebna znanja za uspešno vključevanje diplomantov v proces neposrednega vojaškostrokovnega izobraževanja in pridobivanja vojaških veščin v Centru vojaških šol. Slovenska država se ni odločila za oblikovanje elitne vojaške akademije, ampak bo kandidate za častnike Slovenske vojske izobraževala na obeh slovenskih univerzah, torej tudi na FDV – smer obramboslovje. Najbistvenejši razlog za takšno odločitev je, da ne želi oblikovati častnikov, ki bodo ekskluzivni družbeni sloj, ampak bodo vpeti v slovensko družbo in njeni dejavni soustvarjalci. V tem smislu se zdi Gorjančeva ugotovitev o izjemnem pomenu vzgojne plati izobraževanja, ki naj bi častniku vcepila zavest o pripadnosti

vojski in vojaškemu poklicu, rahlo protislovna. Gorjanc je tudi pozval k prilagoditvi programa podiplomskega študija obramboslovja potrebam Slovenske vojske. Na MORS je velik interes za specialistični podiplomski študij.

Mnogi izmed razpravljalcev na posvetu so izrazili svoje zadovoljstvo, da je prišlo do podpisa Sporazuma o sodelovanju med MORS in FDV in do sodelovanja med MORS in univerzama nasploh, saj je to prava pot za zagotovitev častniškega kadra v državi kot je Slovenija.

Mag. Vinko Vegič, s Centra za strateške študije MORS je predstavil *strateške študije*, ki so po njegovem mnenju znanstvenoraziskovalna dejavnost, ki proučuje globalne politične, ekonomske, varnostne, vojaške in druge dejavnike in procese v mednarodnem okolju in nudi podporo oblikovanju nacionalnovarnostne politike. Center za strateške študije MORS razvija naslednja vsebinska področja: mednarodno varnost, civilno-vojaška razmerja, doktrino in obrambni sistem, civilno obrambo in simulacijsko igro kot metodo, ki je v pomoč tako izobraževanju kot načrtovanju na Ministrstvu za obrambo.

Mag. Vlatko Cvrtila s Fakultete za politične vede, Univerze v Zagrebu, je predstavil *probleme konstituiranja vede o obrambi in zaščiti na Hrvaškem*. Tudi na Hrvaškem obhajajo 20-letnico obstoja našemu obramboslovju sorodnega študija. Na Hrvaškem sta v tem obdobju na obramboslovnem študiju diplomirala 2102 študenta, magistriralo je 128 in doktoriralo 13 kandidatov (za primerjavo povejmo, da imamo v Sloveniji v istem obdobju 281 diplomantov, 15 magistrstov in 7 doktorjev obramboslovja). Raziskovalno jedro se na Hrvaškem ni moglo razviti, saj je bila večina profesorjev (do leta 1985 več kot 85%) iz vojaške organizacije, tudij je bil skoraj v celoti usmerjen na preučevanje obrambno-zaščitnega koncepta SLO in DS. Relativno pozno in številčno skromno so se odločili za pomlajevanje pedagoškega kadra iz vrst

svojih diplomantov. Ne glede na to, da so obstajale določene predpostavke za razvoj »znanosti o obrambi in zaščiti«, se le-ta ni uspela institucionalizirati v akademski skupnosti.

Kljub tej primerjavi, ki je za slovensko obramboslovje ugodna, je treba omeniti nekaj težav, s katerimi se soočamo na področju obramboslovja. **Interdisciplinarnost obramboslovja je še vedno zelo zaželeno, vendar posebej na individualni ravni vse težje obvladljiva, kar posebej na področju raziskovalnega dela zahteva interdisciplinarno oblikovane projektne skupine.** Opazno je tudi **nesorazmerje med rastjo obrambne organizacije na eni in obramboslovja na drugi strani.** Medtem ko obrambna organizacija v Sloveniji v zadnjih letih količinsko in kakovostno raste, se je obramboslovje, ki naj bi vsaj delno zadovoljevalo njene potrebe po kadrih ter jo raziskovalno in analitično spremljalo, kadrovskega prepolovilo. Trenutno je na Katedri za obramboslovje in Obramboslovnem raziskovalnem centru stalno zaposlenih šest pedagogov in raziskovalcev. Pri tem je treba omeniti tudi **druge znanstvene discipline, ki naj bi sprejele svojo vlogo tudi na področju preučevanja nacionalne varnosti in s tem dopolnjevale obramboslovno teorijo na specifičnih področjih, kot so na primer politična ekonomija nacionalne varnosti, mednarodno vojno in humanitarno pravo, psihosocialni vidiki nesreč in še bi lahko naštevati.**

Naj na koncu poudarim, da relevantnost in upoštevanost obramboslovja kljub nekaterim odporom postaja vse bolj opazna. Če se je še pred časom zdelo, da so »vsi postali strokovnjaki za vse« in da so zapletena vprašanja nacionalne varnosti postala enostavnejša, seveda ne po naravi stvari, ampak zato, ker so jih nekateri v svoji nevednosti poenostavljali, potem lahko danes rečemo, da obramboslovna stroka in znanost pridobivata na pomenu.